

Izbor pokazatelja za praćenje siromaštva

- Različite vrste pokazatelja
- Kvalitet pokazatelja
- Nivo podele
- Postupak izbora pokazatelja

Autor: Aline Coudouel

Svetska banka

Uvod

Da bi mogao da se prati napredak u realizaciji strategije za smanjenje siromaštva, potrebno je odabrati odgovarajuće pokazatelje, postaviti ciljeve i uvesti sistem za merenje, praćenje i analizu napredovanja odabranih pokazatelja. Verovatno postoji veliki broj mogućih definicija izraza kao što su “željeni cilj”, “pokazatelj”, i “zacrtani cilj”, ali, za potrebe ove prezentacije, koriste se sledeće definicije:

- **Željeni ciljevi** su ciljevi koje jedna država ili društvo želi da postigne. Ti ciljevi se često izražavaju kvalitativnim izrazima, koji nisu stručne prirode, kao što su “iskoreniti glad” ili “smanjiti siromaštvo”. Još jedan primer za to mogao bi da bude izraz “opismeniti što više ljudi”.

- **Pokazatelji** su promenljive vrednosti koje se koriste za merenje napretka ka ispunjenju ciljeva. Na primer, napredak u iskorenjivanju gladi mogao bi da se izmeri prema broju dece koja imaju manju telesnu težinu od normalne među decom uzrasta od pet godina, dok bi napredak u obezbeđivanju osnovnog obrazovanja za sve mogao da se prati prema neto procentu upisanih učenika u osnovne škole.
- **Zacrtani ciljevi** predstavljaju kvanitifikovane pokazatelje, u smislu onoga što jedna država ili društvo želi da ostvari u određenom vremenskom roku. Na primer, država je zacrtala da će, do 2015. godine, procenat dece sa manjom telesnom težinom od normalne biti manji od 10% ili da će neto procenat upisanih u osnovne škole biti 80%.

Vrste pokazatelja

Pokazatelji se, u širem smislu, mogu podeliti na četiri kategorije:

1. **Input (uložena sredstva):** Pokazatelji inputa služe za praćenje svih finansijskih i fizičkih sredstava koja su uložena u neku intervenciju.
2. **Output (ostvareni rezultati):** Pokazatelji outputa obuhvataju svu robu i sve usluge koje su stvorene kroz utrošak inputa. Uz pomoć ovih pokazatelja, meri se količina robe i usluga koja je obezbeđena pojedincima. Outputi su obično u potpunosti pod kontrolom organizacije koja ih obezbeđuje.

Vrste pokazatelja

- 3. Ishod:** Uz pomoć pokazatelja ishoda, meri se stepen dostupnosti javnih usluga, stepen korišćenja tih usluga, kao i stepen u kojem su korisnici zadovoljni tim uslugama. Za razliku od autputa, ishodi obično zavise od činilaca koji su izvan kontrole organizacije koji ih obezbeđuje (kao što je ponašanje pojedinaca ili drugi činioci koji se tiču potražnje za tim uslugama).
- 4. Efekat:** Uz pomoć pokazatelja efekta, meri se krajnji efekat koji neka intervencija ima na glavnu dimenziju životnog standarda pojedinaca – kao što su to da nema više gladi, zatim pismenost, dobro zdravlje, osposobljenost i bezbednost.

Vrste pokazatelja

Vrste pokazatelja

Istovremeno se kombinuju kvantitativni i kvalitativni pokazatelji, jer se oni međusobno dopunjuju. Kvalitativni pokazatelji mogu da pomognu da se objasne šabloni, kao i da se merenjem utvrde pojmovi kvaliteta i zadovoljstva pruženim uslugama

	Kvantitativni	Kvalitativni
Input	Rashodi na ime osnovnog obrazovanja	Adekvatnost nastavnog plana i programa
Output	Broj nastavnika u osnovnim školama	Kvalitet nastave, atmosfera u učionici
Ishod	Procenat upisanih i ispisanih učenika	Zadovoljstvo kvalitetom nastave
Efekat	Pismenost	Promena u shvatanju osposobljenosti i statusa siromaštva

Kvalitet pokazatelja

- **Neposredno i nedvosmisleno ukazuju na napredak**
(na primer: stopa pokrivenosti vakcinacijom manje je dvosmislena od stope troškova za zdravstvenu zaštitu po domaćinstvu)
- **Razlikuju se u zavisnosti od grupe, područja i vremena**
(na primer: postoji veća verovatnoća da će se pokazatelji pothranjenosti dece tokom vremena brže menjati nego pokazatelji vezani za životni vek)
- **Neposredno su povezani sa intervencijama odnosno potrebnim ulaganjima**
(na primer: troškovi vožnje i održavanja vozila zavise od kvaliteta puteva, ali i od mnogih drugih činilaca, kao što su međunarodne cene benzina. Prema tome, ovo nije dobar pokazatelj napretka u oblasti puteva)

Kvalitet pokazatelja

- **Moraju da budu značajni za kreiranje politike**
(na primer: koristiti pokazatelje na odgovarajućem nivou razdvajanja, kao što je nivo reiona, ako se upravljanje i ostvarivanje rashoda vrši na nivou reiona. Koristiti pokazatelje koji odražavaju ciljeve.)
- **Usklađenost sa ciklusom odlučivanja**
(na primer: koristiti pokazatelje u onim intervalima koji se poklapaju sa procesom odlučivanja, pripremiti pokazatelje na vreme da bi bili spremni kada na red dođe rasprava o budžetu)
- **Pokazatelji kojima nije lako manipulirati ili koje nije lako skrenuti s pravca, zbog nebitnih događaja**
(na primer: neki pokazatelji mogu da budu veoma osetljivi na spoljne ili egzogene faktore, dok su neki drugi pokazatelji, pak, mnogo pogodniji za manipulisanje: tamo gde organizacije same izveštavaju o svojim rezultatima ili tamo gde postoji takav sistem stimulacije da ljudi lako mogu da dođu u iskušenje da namerno potcene ili precene rezultate).

Kvalitet pokazatelja

- **Jednostavni i ne preterano skupi za merenje**
(na primer: nije teško evidentirati broj umrlih, ali je ponekad teško precizno utvrditi broj obolelih od određenih bolesti)
- **Lako razumljivi**
(na primer: lakše je razumeti i saopštiti učestalost pojave siromaštva, za razliku od toga o kojem stepenu siromaštva se radi)
- **Pouzdana**
(na primer: naučni, objektivni pokazatelji mnogo su pouzdaniji od pokazatelja koji zavise od tumačenja korisnika. Ovo se odnosi na prethodno pomenutu “manipulaciju”)

Kvalitet pokazatelja

Ali, pre svega....

- **Dosledni raspoloživim podacima, kao i kapacitetu za prikupljanje podataka**

da bi se obezbedila merljivost pokazatelja u odabranom vremenu i na odabranom nivou. U skladu sa planiranim kalendarom za prikupljanje podataka

➔ Nekoliko pokazatelja, ali kvalitetnih, dobro odabranih i merljivih

Nivo pokazatelja

Pokazatelji treba da budu odabrani na odgovarajućem nivou podele, u zavisnosti od situacije u određenoj zemlji, kao i od intervencije koja se meri. Ta podela se obično vrši prema:

- **geografskim područjima:** selo/grad, agroklimatske zone, administrativne jedinice
- **demografskim grupama:** prema polu, starosti, prema polu/starosti
- **prihodu/grupama potrošača:** siromašni/oni koji nisu siromašni, svaki peti, svaki deseti, itd.
- **društvenim grupama:** etničke grupe, verske grupe, itd.
- **ekonomskim grupama:** prema sektoru u kojem su zaposleni, po statusu zaposlenja, itd.
- **ostalom ...**

Postupak izbora pokazatelja

Primeniti postupak ponavljanja između politika, pokazatelja i izvora podataka. Ponavljati sve dok lista pokazatelja ne bude usklađena sa politikom i kapacitetom za prikupljanje podataka.

- **1. korak:** Utvrditi pokazatelje, nivo podele i učestalost izveštavanja.
- **2. korak:** Proveriti da li predloženi pokazatelji poseduju kvalitet koji je prethodno preispitan.
- **3. korak:** Utvrditi izvore informacija koji će se koristiti za obračunavanje svakog pokazatelja.
- **4. korak:** Napraviti kalendar za prikupljanje neophodnih podataka, koji će omogućiti da svi pokazatelji budu merljivi u odabranom vremenu i na odabranom nivou.
- **5. korak:** Uporediti ovaj kalendar sa trenutnim kapacitetima za prikupljanje podataka, kao i sa ograničenjima u tom smislu.
- **6. korak:** Preispitati pokazatelje u kontekstu plana za prikupljanje podataka. Na primer, može da se desi da je odabran neki posredni pokazatelj koji ne poseduje “nerealne” potrebe za podacima.

Nakon nekoliko ponavljanja između pokazatelja i potreba za podacima, može se sastaviti manja lista pokazatelja (njihov nivo podele i njihova učestalost), kao i izvori podataka. Onda se ovo može koristiti za sastavljanje plana za prikupljanje podataka.